

УДК 378:364-78:355.01-051

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2026-2-142-150>

Товстуха Олеся Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

aleksa.lnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7998-1208>

СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ З ВЕТЕРАНАМИ ВІЙНИ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ СІМЕЙ

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується активною інтеграцією до європейського освітнього простору, що зумовлює переосмислення змісту, форм, методів, підходів, принципів до професійної підготовки фахівців. У світлі європейських освітніх стандартів, пріоритетними є: принципи гуманістичної педагогіки, компетентнісного підходу, педагогіки партнерства, толерантності та суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Зміна освітньої парадигми зумовлює трансформацію ролей учасників освітнього процесу: здобувач вищої освіти перестає бути об'єктом педагогічного впливу й набуває статусу активного суб'єкта навчальної діяльності, здатного до самостійного конструювання знань, прийняття рішень, відповідальності за власний професійний розвиток. Викладач розширює свою звичну роль від «транслятора знань» до фасилітатора, наставника, тьютора, партнера в навчанні, який створює умови для розвитку особистісного потенціалу здобувачів вищої освіти. Стейкхолдери здійснюють експертне оцінювання результатів навчання, формування запиту на професійні компетентності майбутніх фахівців.

Вагомий внесок у дослідження окресленої проблеми становлять наукові праці, в яких обґрунтовуються теоретичні засади суб'єкт-суб'єктної взаємодії, уточнюються її різноманітні форми та аналізується їх ефективність у процесі навчальної діяльності, зокрема у роботах І. Бега, Л. Велитченко, В. Желанової, О. Запорожця, Т. Коломієць, Ж. Мельник, В. М'ясищева, Я. Фаріної, А. Хом'як, Т. Яцули та ін.

Технології співпраці, що базуються на суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу представлені в наукових працях Ю. Клименко, І. Козубовської, С. Михнюк, С. Омельченко, Я. Співак, Я. Чаплук, О. Шевчук та ін.

Як провідний компонент системи професійної підготовки фахівців соціальної сфери з різними категоріями клієнтів суб'єкт-суб'єктну взаємодію виокремлюють у своїх дослідженнях О. Карпенко, О. Лісовець, Г. Рідкодубська, Я. Співак, Я. Юрків та інші науковці.

У підготовці фахівців до роботи з ветеранами війни та членами їхніх сімей цей компонент також доцільний, оскільки ефективна професійна діяльність у цій сфері передбачає побудову партнерських взаємин, заснованих на повазі до особистості, визнанні її життєвого досвіду. Подібне переконання обумовило вибір теми наукової розвідки.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності суб'єкт-суб'єктного компонента системи професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей.

У багатоманітні моделі соціуму, починаючи від традиційних об'єднань до складних соціальних інституцій, головним структуротворчим елементом є саме способи взаємодії між людьми – комунікація, співпраця, конфлікт, кооперація, конкуренція, партнерство. Взаємодія формує соціальні зв'язки, визначає норми та правила спільного життя, впливає на трансляцію культурних смислів, цінностей та практик.

Так само й важливим показником результативності будь-якої освітньої системи є якість взаємодії між усіма її учасниками. У контексті підготовки фахівців соціальної сфери взаємодія набуває особливої значущості, оскільки система передбачає складну мережу комунікацій між здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками, державними структурами, професійними інституціями й різноманітними стейкхолдерами. Чим скоординованішими, відкритішими та партнерськими є ці взаємини, тим більш цілісним, сучасним і орієнтованим на реальні потреби суспільства стає процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Як зазначає Л. Хоменко-Семенова, соціальна робота вирізняється серед інших соціально орієнтованих професій; ключовою особливістю є специфічний характер соціальної дії та взаємодії між спеціалістом та клієнтом; переважають суб'єкт-суб'єктні відносини, що передбачають довірливу, партнерську взаємодію, де клієнт зберігає провідну роль у прийнятті рішень, а фахівець виступає фасилітатором, консультантом і партнером (Хоменко-Семенова, 2013, с. 252–253).

Переходячи від загальних характеристик освітньої взаємодії до її практичного втілення, розглянемо, як у структурі підготовки фахівців соціальної сфери визначаються суб'єкти освітнього процесу.

Першим суб'єктом професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей – є здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування (231 «Соціальна робота»)), що взаємодіє з іншими суб'єктами (науково-педагогічні працівники, внутрішні і зовнішні стейкхолдери) на партнерських засадах.

Термін «здобувач вищої освіти» є відносно новим для українського освітнього простору й увійшов у нормативно-правовий обіг у зв'язку з імплементацією положень Закону України «Про вищу освіту» та переходом до європейської термінологічної моделі. Він замінює традиційні поняття «студент», «курсант», «слухач» та акцентує на активній участі особи у власній освітній траєкторії, її суб'єктності, відповідальності та праві на вибір освітніх компонентів (Про вищу освіту, 2014).

Якщо раніше студентство розглядалося як соціально-демографічна, психологічна та освітня група, тепер акцент зміщується на суб'єкта професійного становлення – носія особистісних, ціннісних, мотиваційних та діяльнісних характеристик. У цьому контексті актуалізується необхідність визначити сутнісні характеристики, професійні якості, компетентнісний профіль та особливості професійної ідентифікації здобувача, який опановує спеціальність І10 «Соціальна робота (231 «Соціальна робота»)) і в перспективі здійснюватиме діяльність із підтримки ветеранів війни та членів їх сімей.

Цінним для нашого дослідження видається напрацювання С. Чернети щодо структури та змісту професіограми фахівця соціальної сфери. Дослідниця пропонує розгорнуту модель професіонала, яка охоплює широкий спектр вимог – від професійних знань і умінь до особистісних рис, етичних переконань та готовності працювати з різними категоріями клієнтів (Чернета, 2023, с. 218–246).

Разом із тим, ми не ставимо собі за мету повне відтворення чи реконструкцію професіограми в її класичному розумінні, оскільки предметом нашого аналізу є не стільки формування універсального портрета фахівця соціальної сфери, скільки визначення ключових характеристик здобувача освіти як майбутнього фахівця, орієнтованого на роботу з ветеранами війни та

членами їх сімей. Тому далі представити адаптований до потреб нашого дослідження варіант професіограми – у формі концентрованого опису фахово-професійних компетентностей та базових якостей особистості, які визначають успішність професійного становлення фахівця соціальної сфери саме.

I, розпочнемо опис з комплексу *фахово-професійних компетентностей*, де ключовими показниками є:

- знання сутності, мети, принципів, завдань, методів і технологій соціальної роботи з ветеранами війни та членами їх сімей;
- інтегровані міжгалузеві знання з психології, педагогіки, соціально-культурної, соціально-адвокаційної та медико-соціальної роботи;
- уміння здійснювати комплексний аналіз соціальної ситуації ветеранів та їхніх родин, ураховуючи потреби, ресурси та індивідуальні особливості;
- навички проведення інтервенцій, забезпечення індивідуального соціального супроводу – від первинної оцінки до моніторингу результатів;
- навички ведення професійної документації, систематизації інформації, обліку та звітності відповідно до професійних стандартів;
- здатність до критичного аналізу власної діяльності, усвідомлення й корекції професійних помилок.
- готовність до конструктивного прийняття зворотного зв'язку від колег, супервізорів і клієнтів.

Ще однією важливою складовою є *базові якості фахівця*. На нашу думку, варіативність переліку особистісних та професійних якостей зумовлена насамперед тими цілями, які ставить перед собою фахівець, специфікою соціального впливу, категорією клієнтів, з якою він працює, типом соціальної установи, у якій здійснюється практика, а також низкою інших чинників, що визначають характер, інтенсивність і зміст професійної взаємодії.

Показники індивідуально-особистісного критерію слугують основою для виокремлення ключових особистісних характеристик майбутнього фахівця соціальної сфери у роботі з ветеранами війни та членами їхніх сімей. З огляду на специфіку цієї професійної діяльності, визначимо комплекс психологічних, психічних та фізіологічних якостей, які зумовлюють успішність і ефективність соціальної роботи.

1. Психологічні якості:

- цілеспрямованість (визначення стратегічної мети, планування шляхів її досягнення);
- емпатійність (здатність розуміти емоційні стани ветеранів війни та членів їх сімей і реагувати на них гуманно й тактовно);
- оптимізм (позитивне сприйняття життєвих ситуацій, переконання в можливості досягнення бажаних результатів, орієнтація на конструктивні способи подолання труднощів);
- асертивність (здатність відкрито, упевнено та коректно висловлювати власні почуття, потреби, позиції й межі, не порушуючи особисті кордони інших);
- комунікативність (уміння ефективно взаємодіяти, слухати, вести діалог, забезпечувати зворотний зв'язок);
- толерантність (здатність поважати гідність іншої людини, приймати її особливості, погляди, життєвий досвід, поведінкові прояви без упереджень, дискримінації чи засудження);
- резильєнтність (здатність зберігати психічну стійкість у ситуаціях стресу, травматичного досвіду чи значних життєвих змін);
- креативність (генерація нових ідей, поєднання наявних знань у нові комбінації, адаптація традиційних підходів до унікальних ситуацій);
- психологічна чутливість (здатність тонко й уважно сприймати емоційні стани, невербальні сигнали, інтонації, мікрореакції, приховані переживання клієнта);

- самоконтроль (регуляція власних емоцій, поведінки, думок, імпульсів відповідно до професійних норм, етичних вимог та поставлених цілей).

2. Психічні якості:

- концентрація уваги (зосередження психічної діяльності на певному об'єкті, завданні або інформації протягом необхідного часу);
- аналітичне мислення (здатність логічно опрацьовувати інформацію, розчленовувати складні явища на окремі компоненти, встановлювати між ними причинно-наслідкові зв'язки, формувати обґрунтовані висновки);
- критичне мислення (неупереджений аналіз інформації, оцінка її релевантності, відокремлювання фактів від суджень);
- прогностичне мислення (здатність передбачати можливі наслідки подій, дій, рішень на основі аналізу наявної інформації, досвіду тощо);
- когнітивна емпатія (здатність раціонально розуміти внутрішній стан, переживання іншої особи, не обов'язково переживаючи ці емоції разом із нею);
- саморегуляція (керування власними емоціями, поведінкою, думками, фізичними реакціями відповідно до вимог ситуації та професійних завдань);
- емоційна стабільність (здатність зберігати внутрішню рівновагу, контроль над емоціями у складних, стресових або непередбачуваних ситуаціях).

3. Фізіологічні якості.

- витривалість (здатність тривалий час підтримувати фізичну, емоційну або розумову активність, не втрачаючи працездатності);
- стресостійкість (ефективне функціонування в умовах психологічного напруження, зберігаючи внутрішню рівновагу, здатність приймати рішення);
- зорова й моторна координація (здатність узгоджувати зорове сприйняття з руховою активністю);
- відновлюваність (швидке повернення до оптимального фізичного, емоційного й психічного стану після навантаження, стресу або виснаження);
- працездатність (здатність виконувати певний обсяг фізичної, інтелектуальної, емоційної роботи протягом визначеного часу без перевищення індивідуальних ресурсних меж).

Наступний логічний крок – характеристика викладача, як ще одного суб'єкта освітнього процесу. За результатами SWOT-аналізу національної системи вищої освіти України, серед сильних сторін сучасної української вищої школи виокремлюють наявність висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, які у своїй професійній діяльності поєднують багаті академічні традиції з передовими освітніми практиками, інноваційними підходами та здатністю ефективно впроваджувати зміни (SWOT-аналіз, n.d.).

На важливість ролі викладача як центральної фігури освітнього середовища звертає увагу й С. Сисоєва. На її думку, викладач як інтегрована індивідуальність є ключовою ланкою, що забезпечує перехід від нормативної моделі до реальної педагогічної дії: він аналізує результати, приймає рішення, забезпечує доцільність та ефективність освітніх впливів (Сисоєва, 2006).

Слушним для нашого дослідження є визначення низки тенденцій, які, на думку І. Котенєвої та Н. Карлової, мають суттєвий вплив на характер професійної діяльності викладача закладу вищої освіти. Серед них такі:

- активізація Болонського процесу та формування Європейського простору вищої освіти, що посилює вимоги до академічної мобільності, прозорості, якості та порівнюваності освітніх програм;
- адаптація української вищої школи до інтеграції зі світовим освітнім простором, яка поєднується з потребою зберігати самобутність української культури, наукових традицій і педагогічної школи;

- реструктуризація системи вищої освіти в Україні, зокрема укрупнення ЗВО, зміна форм власності, трансформація управлінських моделей, що впливає на організацію праці викладача та вимоги до його результативності;

- зміна ролей і функцій викладача ЗВО та перехід від парадигми знань до парадигми компетентностей, яка зумовлює оновлення змісту, методів, інструментів і технологій навчання, вимоги до інноваційності, гнучкості та здатності працювати з різними групами здобувачів;

- перехід до нової освітньої парадигми, орієнтованої не лише на передачу знань, а й на формування потреби в знаннях, розвиток професійної мобільності, педагогічної адаптивності, міжособистісної комунікації, уміння управляти власними ресурсами та здійснювати самоаналіз (Котенєва & Карлова, 2021, с. 158).

При визначенні компетенцій викладача закладу вищої освіти доцільно спиратися на професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти», що визначає нормативно закріплений перелік трудових функцій, серед яких:

- здатність планувати й проводити навчальні заняття, обирати та застосовувати методи, технології та засоби, організовувати індивідуальну та групову роботу здобувачів вищої освіти;

- здатність керувати практичною підготовкою здобувачів: розробляти план практичної підготовки, контролювати його виконання, взаємодіяти зі стейкхолдерами, нести відповідальність за дотримання процедур;

- здатність розробляти та удосконалювати зміст ОК, нести відповідальність за їхню якість;

- здатність розробляти, удосконалювати та презентувати освітні програми, керувати групою, здійснювати моніторинг, ініціювати зміни, координувати інтереси різних сторін, нести відповідальність за якість;

- здатність обґрунтовувати та планувати наукові/науково-технічні/дослідницькі/творчі проєкти, оприлюднювати результати, взаємодіяти зі стейкхолдерами, демонструвати креативність і лідерство;

- здатність організовувати власний професійний розвиток, визначати потреби в розвитку, реалізовувати його, ініціювати проєкти професійного розвитку, підтримувати колег.

- здатність здійснювати професійну/методичну/наукову експертизу: розробляти висновки, брати участь у процесах розвитку та врядування ЗВО.

Розвертаючись до тематики підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей, представимо професійний портрет викладача, який забезпечує реалізацію освітньої програми ІІО «Соціальна робота» (231 «Соціальна робота»).

Так, до *професійних компетентностей* належать: загальна компетентність у галузі соціальної роботи з вразливими категоріями клієнтів; військової соціальної роботи; соціальної реабілітації; роботи з ПТСР, бойовою травмою, вторинною травматизацією; соціального супроводу сімей різних категорій клієнтів; створення інклюзивного навчального середовища; супервізії та наставництва; проведення тренінгів; соціальна компетентність щодо роботи з громадськими та благодійними організаціями; юридична компетентність щодо законодавства про статус, пільги, соціальні гарантії різних категорій клієнтів; цифрово-комунікаційна компетентність для організації взаємодії й підтримки онлайн; дослідницька компетентність щодо вивчення потреб вразливих категорій клієнтів; етична компетентність у контексті травмоінформованого підходу.

Професійно-значущими якостями є: гуманістична спрямованість та орієнтація на допомогу людині в кризі; емпатійність із розумінням меж професійної дистанції; стресостійкість у роботі з травматичними історіями; емоційна врівноваженість; здатність до саморегуляції; моральна чутливість; коректне ставлення до політичних подій у країні; здатність приймати рішення в умовах невизначеності; комунікабельність; здатність до командної взаємодії; висока відповідальність за освітні результати здобувачів освіти; здатність до рефлексії; потреба постійного

самовдосконалення; креативність у підборі технологій навчання; академічна доброчесність; тактовність; делікатність; лідерські якості.

Професійні ролі: експерт у галузі соціальної роботи з вразливими категоріями клієнтів; проєктант освітніх компонентів щодо роботи з вразливими категоріями клієнтів; наставник з етичних та професійних питань соціальної роботи; коуч із розвитку навичок комунікації; модератор дискусій на складні соціально-психологічні теми; дослідник актуальних проблем соціальної політики; комунікатор між університетом, стейкхолдерами та громадою; етичний лідер як носій цінностей гуманізму, поваги та недискримінації.

Окрім викладачів, суб'єктами професійної підготовки фахівців до роботи з ветеранами війни є стейкхолдери, взаємодія з якими забезпечує ефективність навчання. Як зазначає Н. Васицька, університети змушені переосмислювати свою роль і співпрацювати з різними групами, зокрема територіальною громадою. Теорія стейкхолдерів підкреслює вплив такої партнерської взаємодії на діяльність учасників освітнього процесу та на соціально-економічний розвиток країни (Васицька, 2022, с. 250).

Н. Шевченко та М. Хитко визначають стейкхолдерів освітніх програм закладів вищої освіти як осіб або організації, зацікавлені в якісній підготовці фахівців цим закладом. До них належать роботодавці, випускники, представники органів державної та місцевої влади, громадські організації та інші. За місцем участі в освітньому процесі стейкхолдерів поділяють на *зовнішніх* – сім'я, бізнес, соціум, держава; та *внутрішніх* – профільні відомства, керівний склад закладу освіти, студенти, науково-педагогічний корпус (Шевченко & Хитко, 2020).

До *зовнішніх* стейкхолдерів належать: ветерани війни та члени їх сімей, центри соціальних служб, центри соціальної та психологічної реабілітації, служби у справах дітей, військово-цивільні адміністрації, органи місцевого самоврядування, центри зайнятості, правоохоронні (юридичні) органи, громадські, ветеранські, благодійні організації, міжнародні організації (донори), релігійні організації, капеланські служби, медіаплатформи; до *внутрішніх стейкхолдерів* – здобувачі вищої освіти, керівний склад закладу освіти, профільні відомства.

Отже, у процесі підготовки фахівців соціальної сфери суб'єктами освітнього процесу виступають здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники та стейкхолдери, взаємодія яких забезпечує цілісність та результативність професійної підготовки. Здобувачі вищої освіти формують власну професійну ідентичність, науково-педагогічні працівники організовують та моделюють освітній процес, стейкхолдери визначають його практичну спрямованість та відповідність потребам суспільства.

Така багатовекторна взаємодія дозволяє забезпечити якісну підготовку фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей, адже лише у співпраці досягається ефективний результат.

Список використаної літератури

1. Васицька Н. Стейкхолдерський підхід як умова стратегічного розвитку університету. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 57. Т. 1. С. 250–254. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-36>
2. Котенєва І. С., Карлова Н. М. Сучасні ролі викладача закладу вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 1(339). Ч. 1. С. 157–166. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-1\(339\)-1-157-166](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-1(339)-1-157-166)
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.03.2026).
4. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.

5. Хоменко-Семенова Л. О. Педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: збірник наукових праць*. К. : Фенікс, 2013. Вип. 19. С. 252–257.

6. Чернета С. Ю. Теорія та практика підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 546 с.

7. Шевченко Н. О., Хитко М. Я. Роль стейкхолдерів у системі забезпечення якості вищої освіти. *Філософія і культура в мінливості сьогодення : матеріали Всеукр. філософ. читань з нагоди Всесвітнього Дня Філософії (UNESCO), 24 листопада 2020 р.* Дніпро : НТУ «ДП», 2020. С. 60–66.

8. SWOT-аналіз національної системи вищої освіти. URL: <https://tinyurl.com/mrzv5ke3> (дата звернення: 10.03.2026).

References

1. Vasynova, N. (2022). Steikkholderskyi pidkhyd yak umova stratehichnoho rozvytku universytetu [Stakeholder approach as a condition for university strategic development]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, 57(1), 250–254. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-36> [in Ukrainian].

2. Kotienieva, I. S., & Karlova, N. M. (2021). Suchasni roli vykladacha zakladu vyshchoi osvity [Modern Roles of the Teacher of a Higher Educational Institution]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 1(339), 1, 157–166. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-1\(339\)-1-157-166](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-1(339)-1-157-166) [in Ukrainian].

3. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

4. Sysoieva, S. O. (2006). Osnovy pedahohichnoi tvorchosti [Fundamentals of pedagogical creativity]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].

5. Khomenko-Semenova, L. O. (2013). Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Pedagogical conditions for forming readiness of future social workers to use interactive technologies in professional activity]. *Aktualni problemy sotsiologhii, psykholohii, pedahohiky – Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*. (Vol. 19, pp. 252–257). K.: Feniks [in Ukrainian].

6. Cherneta, S. Yu. (2023). Teoriia ta praktyka pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty do nadannia sotsialnykh posluh [Theory and practice of training future social work specialists to provide social services]. *Doctor's thesis*. Poltava: DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

7. Shevchenko, N. O., & Khytko, M. Ya. (2020). Rol steikkholderiv u systemi zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [The role of stakeholders in the system of quality assurance in higher education]. In: *Filosofia i kultura v minlyvosti sohodennia: materialy Vseukrainskykh filosofskykh chytan z nahody Vsesvitnoho Dnia Filosofii (UNESCO) – Philosophy and culture in the changing present: Proceedings of the All-Ukrainian philosophical readings dedicated to World Philosophy Day (UNESCO)*. (pp. 60–66). Dnipro: NTU «DP» [in Ukrainian].

8. SWOT-analiz natsionalnoi systemy vyshchoi osvity [SWOT analysis of the national higher education system]. (n.d.). Retrieved from <https://tinyurl.com/mrzv5ke3> [in Ukrainian].

Товстуха О. М. Суб'єкт-суб'єктний компонент системи професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей

У дослідженні здійснено комплексний аналіз суб'єкт-суб'єктної складової в системі професійної підготовки фахівців соціальної роботи до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей.

Розкрито сутність суб'єкт-суб'єктної взаємодії як провідного принципу організації професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи. Визначено, що її реалізація забезпечує формування активної позиції здобувачів вищої освіти, здатність самостійно конструювати знання, розвивати професійну ідентичність, брати відповідальність за результати навчання та майбутню професійну діяльність. Наголошено на трансформації ролі викладача, який розглядається як фасилітатор, наставник, модератор освітньої взаємодії.

Специфіка підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей потребує розвитку навичок емпатійної комунікації, толерантності, здатності до партнерської взаємодії, урахування травматичного досвіду клієнтів та їхніх соціально-психологічних потреб. Визначено ключові професійні компетентності та особистісні якості здобувачів вищої освіти, які забезпечують ефективність соціальної роботи у цій сфері.

Окреслено роль основних суб'єктів освітнього процесу – здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, стейкхолдерів, взаємодія яких сприяє формуванню практико-орієнтованої, гнучкої та соціально релевантної системи підготовки.

Зроблено висновок, що суб'єкт-суб'єктна складова є вагомим чинником ефективності професійної підготовки фахівців соціальної сфери, оскільки саме в межах партнерської взаємодії формується готовність до роботи з ветеранами війни, а результативність забезпечується спільною діяльністю всіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: суб'єкт-суб'єктна взаємодія, професійна підготовка, соціальна робота, здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники, стейкхолдери, ветерани війни, члени сімей ветеранів війни.

Tovstukha O. M. Subject-subject component of the system of professional training of social work specialists for work with war veterans and their family members

The study provides a comprehensive analysis of the subject-subject component within the system of professional training of social work specialists for working with war veterans and their family members.

The essence of subject-subject interaction is revealed as a leading principle in organizing the professional training of future social work specialists. It is determined that its implementation ensures the development of an active position of higher education students, their ability to independently construct knowledge, develop professional identity, and take responsibility for learning outcomes and future professional activity. Emphasis is placed on the transformation of the teacher's role, who is considered not only as a transmitter of knowledge, but also as a facilitator, mentor, and moderator of educational interaction.

Special attention is paid to the specifics of training specialists to work with war veterans and their family members, which requires the development of empathic communication skills, tolerance, the ability to build partnership-based interaction, and consideration of clients' traumatic experiences and socio-psychological needs. The key professional competencies and personal qualities of higher education students that ensure the effectiveness of social work in this field are identified.

The role of the main subjects of the educational process – higher education students, academic and teaching staff, and stakeholders – is outlined, whose interaction contributes to the formation of a practice-oriented, flexible, and socially relevant training system.

It is concluded that the subject-subject component is a determining factor in the effectiveness of professional training of social work specialists, as it is within the framework of partnership-based interaction that readiness to work with war veterans is formed, and effective results are achieved through the joint activity of all participants in the educational process.

Key words: subject-subject interaction, professional training, social work, higher education students, academic and teaching staff, stakeholders, war veterans, veterans' family members.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого
доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026